

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2025

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 13.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe****1.1 SETSOPOLWA SA A**

- 1.1.1 (a) Morwedi/Ngwana le tatagwe
(b) Mmatswale le ngwetši
(c) Batswala
(d) Barwarre/Bana bao botatagobona e lego bana ba motho (4)
- 1.1.2
- Kgoši Ntweleng o nyetše mosadi ga Kgoši Khomodi mo a bego a se a swanela go nyala ntshe, e lego Mmatshapho.
  - Mmatshapho o belege basetsana fela lapeng la bogoši.
  - Ntshwarele ga a nyake go bušwa ke Mmatshapho. (3)
- 1.1.3
- Setšhaba se tlo ba kgakanegong ka ge ba aroša bogoši ka go nyala malahlakgati (bao ba sa lebanwago ke bogoši).
  - Setšhaba sa Kgoši Dianthona se tlo ba tsogela maatla. (E TEE fela) (1)
- 1.1.4
- Go tšhungwa ga ngwako wa Sefatamollo.
  - Koma ya bodika ka moka e hlokofaletše ka mphatong. (2)
- 1.1.5
- Morero wa padi ye ke gore bogoši bo a tswalelwa.
- Mmatshapho o be a swanetše a lletše go kgaetšedi ya gagwe, Kgoši Tetedi yoo a go mo šupa ngwana wa hlaba ba palelana.
  - Sefatamollo o ganne go bušwa ke Nkgotlelele yoo a belegwego ke Thibathibetša, wa lelahlakgati. (E TEE fela) (2)
- 1.1.6
- Mongwadi o anega ditaba ka motho wa boraro ka mokgwa woo Mmatshapho a gakanegilego ka gona gore o ile go nyala kae mosadi ka ge ba hlanogetše go nyala ga Kgoši Dianthona.
  - Mongwadi o tšweletša ditiragalo tša ka mokgwa wo bogoši bo sepetšwago ka gona. (2)
- 1.1.7
- Nkgotlelele o tšea setulo sa bogoši.
  - Bogoši bja Sefatamollo bjo a iphilego bjona bo a šwalalanywa.
  - Dianthona le Tetedi ba obamela bogoši bja Nkgotlelele. (TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.8
- A manyami (2)
- Ke nyamišwa ke gore ga kgoši Dianthona ke moo setšhaba sa Bakopa (Kgoši Ntweleng) se swanetšego go yo nyala timamello gona.

1.2 SETSOPOLWA SA B

- 1.2.1 Go bolelwa ka:
- Go tlengwa tšhimama.
  - Go apewa mabjala.
  - Go nyalwa ka dikgomo
  - Lešaka
  - Go šomišwa dikgomo go lefa melato.
  - Go khunama dihlogong tša mmagwe (badimo).
- (TŠE THARO fela) (3)
- 1.2.2
- '... A thothela mabjala ale ka lešakeng ka moo go bolokilwego batswadi ba gagwe gammogo le magagabo.'
  - '... O khuname dihlogong tša mmagwe gore a dumedišetšwe ...' (2)
- 1.2.3 Mongwadi o re anegela ge:
- Kwelapele a bušeditšwe gagabo.
  - Kgoši Sefatamollo a latile magadi ao a nyetšego ka ona. (2)
- 1.2.4 Wa manyami
- Sefatamollo a kgaola tšhimama ya gagwe le Kwelapele. (2)
- 1.2.5
- Sefatamollo o tšere magadi ao a bego a swanetše go ya go Kgoši Dianthona, a a iša go Kgoši Tetedi.
  - Sefatamollo o latola mosadi wa gagwe morwedi wa Kgoši Tetedi.
  - O re o tseba yena a nyetše ga Kgoši Dianthona. (3)
- 1.2.6
- Go kgaola tlemaganyo ya lenyalo.
  - A bušetša dimpho tšeo batho ba mo thušitšego go nyala ka tšona. (2)
- 1.2.7 Babadi ba a tseba gore Sefatamollo o nyala Kwelapele morwedi wa Kgoši Tetedi mola yena mogopolo o timetše a sa tsebe gore ga se a goroga ga Kgoši Dianthona. (1)
- 1.2.8 Bogoši bo a tswalela.
- Nkgotlelele o feleleditše e le kgoši ka ge bo be bo mo lebane. (2)
- [35]**

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele**2.1 SETSOPOLWA SA C**

- 2.1.1 (a) Mošomedi le mongmošomo.
(b) Monna le mosadi.
(c) Morwa le tatagwe.
(d) Ke dikgaetšedi/Bana ba motho. (4)
- 2.1.2
  - Mukhabudi o šoma ga van Niekerk ka nako ya maikhutšo a dikolo.
  - Bana ba Meisie ba bula dipego tša Mukhabudi, ebile ba a di fiša.
  - Mukhabudi o tšweletše, o bala kreiti ya bošupa. (3)
- 2.1.3
  - Mukhabudi o ile a ya go dula le rakgadiagwe gore a kgone go tsena sekolo.
  - Mukhabudi o feleletša a tsena sekolo ebile o fetša dithuto tša gagwe tša marematlou.
  - Mukhabudi o atlega dithutong tša gagwe tša yunibesithi ka go hwetša lengwalo la bongaka.
(TŠE PEDI fela) (2)
- 2.1.4
  - Go rakwa ga Mashudu ke Basi le bagwera ba gagwe ka lapeng la bobona.
  - Go swa ga ntlo ya Meisie. (2)
- 2.1.5 Morero wa padi ye ke gore ge o le motho o swanetše go ba le kgotlelelo gore o tle o atlege bophelong.
  - Mukhabudi le Lufuno ba ile ba hlaka bophelong bja bona, efela ba kgotlelela go fihlela ba atlega. (2)
- 2.1.6 Moanegi o anega ditaba ka motho wa boraro ka fao:
  - Mukhabudi a bego a šoma ga van Niekerk, a kgona go ithekela se le sela.
  - Mukhabudi a bego a šoma ka gona dithutong tša gagwe.
  - Bana ba Meisie ba bego ba palelwa sekolong ka gona.
(E TEE fela) (1)
- 2.1.7
  - Mukhabudi le Lufuno ba feleleditše ba atlegile dithutong tša bona, e le dingaka.
  - Mashudu o ile a boelana le bana ba gagwe. (2)
- 2.1.8 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
A manyami/pefelo
  - Ke nyamišwa/befedišwa ke bopelompe bja bana ba Meisie bja go bula le go fiša dipelo tša Mukhabudi. (2)

2.2 SETSOPOLW A SA D

- 2.2.1 Go bolelwa ka:
- Mengwako ya go ngwadišwa ka maina
  - Setšene
  - Maphodisa
  - Batho ba go tšwa diphenšene mešomong
  - Phapoše ya go jela
  - Phapoše ya go iketla
- (TŠE THARO fela) (3)
- 2.2.2
- 'Mashudu o rakilwe ka ngwakong wa Meisie.'
  - 'O ile a re Meisie o no mo radia e ntše e le setšene ya maphodisa.'
  - 'Meisie ke noga ya marabe.'
- (3)
- 2.2.3 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Mashudu o hlaloša ka fao Meisie a nago le pelo ye mpe.
- (1)
- 2.2.4 Moya wa pefelo/manyami.
- O befedišwa/nyamišwa ke gore Meisie o mo rakile ka ngwakong wa gagwe.
- (2)
- 2.2.5
- Mukhabudi le Lufuno ba feditše dithuto tša bona tša Yunibesithi, ke dingaka.
  - Mashudu o boelana le bana ba gagwe.
  - Mukhabudi le Lufuno ba agela tatago bona lebenkele.
- (3)
- 2.2.6
- A lla.
  - O phela le motho yo a sego a loka/yo a ka mmolayago.
- (2)
- 2.2.7 Babadi ba a tseba gore Meisie o šomiša maano a gore Mashudu a katološe ngwako wa bona mola Mashudu yena a sa lemoge seo.
- (1)
- 2.2.8 Motho ga a nyatšwe ka lebaka la seemo sa bophelo bja gagwe.
- Mukhabudi le Lufuno le ge ba be ba nyatšwa le go tlaišwa ke batho ka ge ba hlokofaletšwe ke mmago bona, ba ile ba atlega, ba feleletša e le dingaka.
- (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA

POTŠIŠO YA 3: *DI ŠITILE PHAAHLA* – SN Tseke

3.1 SETSOPOLWA SA E

- 3.1.1 (a) E/Morutiši wa pelo ye mpe
(b) D/Morutiši wa pelo ye botse le boikokobetšo
(c) A/Morutwana wa lenyatšo
(d) B/Morutiši wa go hloka kwešišo (4)
- 3.1.2 Go bolelwa ka:
• Morutiši
• Polelo ya Seafrikanse
• Pompi
• Morutwana
• Sekolo
• Hlogo ya sekolo
(TŠE THARO fela) (3)
- 3.1.3 Moya wa ntwā
• Namele o lwa le Tlhakolane. (2)
- 3.1.4 (a) Baanegwa ga se ba bantši, ke ba bahlano, e lego Motšhatšha, Monawa, Tlhakolane, Namele le Serepelele. (1)
(b) Ditšhupasefala di šomišitšwe go efoša/thibela ditšhitišo. (1)
(c) Poledišano ga se ye telele. (1)
- 3.1.5 Ya ka ntle
• Namele le Tlhakolane ba lwa ka matsogo. (2)
- 3.1.6 A manyami
• Ke nyamišwa ke gore morutiši o lwa le morutwana mola a ileditšwe go dira seo. (2)
- 3.1.7 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
• Ba ka tšeelwa mangwalo a bona a borutiši.
• Ba ka rakwa mošomong.
• Ba ka hlaselwa ke barutwana.
• Ba ka fapana le batswadi.
• Ba ka lwa le batswadi le baagi ba motse.
(TŠE PEDI fela) (2)

3.2 SETSOPOLWA SA F

- 3.2.1 (a) Hlogo ya sekolo le morutiši (1)
- (b) Barutwanammogo (1)
- (c) Bašomimmogo (1)
- (d) Morutiši le morutwana (1)
- 3.2.2
- Namele o lwele le Tlhakolane.
  - Mašutša le Mokhuša ba biditše Tlhakolane go mo leboga.
  - Namele o thušitše boTlhakolane go ngwala lengwalo la go kgopela meetse le dintlwana tša boširelo. (3)
- 3.2.3
- Poledišano ya Monawa le Mašutša ya gore Namele o lwele le Tlhakolane.
  - Monawa o botša Mašutša gore Namele o belaela gore Tlhakolane o boditše Mašutša gore lengwalo la dikgopelo le ngwadilwe ke Namele.
  - Tlhakolane o re Namele a godiše masea ao a nago le ona le bana ba sekolo. (3)
- 3.2.4 Ge o le motho o swanetše go hlompha mošomo wa gago. (1)
- 3.2.5 Mmadi o be a se a letela gore Namele a ka šutišetšwa sekolong se sengwe, o be a letetše gore a rakwe. (1)
- 3.2.6 Namele o šutišeditšwe sekolong sa Kelahlile. (1)
- 3.2.7 Go tšweletša ditiragalo tša ge Mašutša a leletša Mokhuša mogala/motato. (1)
- 3.2.8
- Moanegi o re hlalošetša ditiragalo tša Namele ge a elwa le Tlhakolane.
  - Moanegi o re utollela maikutlo a Mašutša le Mokhuša a lethabo ka mokgwa woo Khuduthamaga e šomišanago le barutiši ka gona.
  - Mašutša o tseba ntwaga magareng ga Namele le Tlhakolane.
  - Moanegi o tseba seemo sa ditaba le ditiragalo go feta mongwadi.
- (TŠE THARO fela) (3)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

4.1 SETSOPOLWA SA G

- 4.1.1 (a) C/Monna wa go hloka maikarabelo.
(b) D/Mogwera wa potego.
(c) B/Mosadi wa lenyatšo.
(d) A/Monna wa go ba le maele. (4)
- 4.1.2 Go bolelwa ka:
• Karatšhe
• Mmino
• Polelo ya Seisimane/Sejahlapi
• Mokotlana
• Dipolastiki
(TŠE THARO fela) (3)
- 4.1.3 Moya wa lethabo
• Setongwane o a opela ebile o bina le mosaditsoko.
Moya wa pefelo
• Nkareng o hwetša Setongwane a bina le mosaditsoko.
(E TEE fela) (2)
- 4.1.4 (a) Baanegwa ga se ba bantši, ke ba bararo e lego Setongwane, Phafana le Nkareng. (1)
(b) Ditšhupasefala di šomišitšwe go efoša/thibela ditšhitišo. (1)
(c) Poledišano ga se ye telele. (1)
- 4.1.5 Ya ka ntle.
• Nkareng o fapana le Setongwane ge a hwetša a bina le mosaditsoko. (2)
- 4.1.6 A manyami/pefelo
• Ke nyamišwa/befedišwa ke ge Setongwana a bina le mosadi yo e sego wa gagwe. (2)
- 4.1.7 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
• Basadi ba ka ba hlala.
• Banna ba ka tliša malwetši ka gae.
• Banna ba ka gobatšwa ke banna ba basadi bao.
(TŠE PEDI fela) (2)

4.2 SETSOPOLWA SA H

- 4.2.1 (a) Bagwera (1)
- (b) Mma le morwedi (1)
- (c) Morutiši le morutwana (1)
- (d) Mma le morwedi (1)
- 4.2.2
- Nkele o botša Pulane gore gagabo ba re a ye komeng.
  - Nkele o botšiša Pulane gore yena ga a ye na.
  - Pulane o re ga a kgolwe gore batswadi ba gagwe ba ka re a ye komeng, ka ge e bitša mašeleng a godimo le babolodi ba hlokofera. (3)
- 4.2.3
- Poledišano ya Nkele le Pulane sekolong sa Refilwe
  - Nkele o botšiša Pulane gore nkane a sa je.
  - Pulane o botša Nkele gore ga a dume dijo ka ge a lewa ke dihlong tša gore Nkele ke yena a phelago a reka dijo. (3)
- 4.2.4 Batswadi ba swanetše go ba le maikarabelo kgodišong ya bana ba bona. (1)
- 4.2.5 Babadi ba be ba se ba letela gore Nkareng le yena a ka swarwa. (1)
- 4.2.6 Setongwana, Nkareng le Phafana ba swarelwa go hloka maikarabelo a bona go Pulane. (1)
- 4.2.7 Go tšweletša tiragalo ya go lla ga saerine. (1)
- 4.2.8
- Moanegi o re hlalošetša taba ya Nkele ya gore batswadi ba re a ye komeng.
  - Moanegi o re utollela maikutlo a Pulane a go ganana le go ya komeng.
  - Moanegi o tseba seemo sa ditaba le ditiragalo go feta mongwadi. (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'MOPUTSO WA MOLWELANNETE' – JRL Rafapa****SETSOPOLWA SA I**

- 5.1.1 (a) Bašomimmogo/Maphodisa seteišeng sa Mahwelereng (1)
- (b) Mosenyi le mošireletši wa gagwe wa lephodisa (1)
- (c) Basenyimmogo Mahwelereng (1)
- 5.1.2 Go bolelwa ka:
- Mafokisi
  - Kgolego
  - Faele ya molato
  - Khomišene
  - Khomphutha
  - Khasete ya video
  - Molaolaseteišene
  - Khamera
- (TŠE THARO fela) (3)
- 5.1.3 Tšhabarebone o lwantšha Totompane. (1)
- 5.1.4
- Totompane o be a godiša Tšhabarebone ranta e tee ka ge a lemogile gore Tšhabarebone o lota mehlala ya bahlakodi bao ba mo fago tšhelete.
  - Labuschagne o fa Tšhabarebone makgolo a mahlano a diranta mola ka go le lengwe a thwetše khomišene yeo e utolotšego mathaithai ka moka. (2)
- 5.1.5
- O utswitše khasete ya go swara bohlatse bja go amana le melato ya sehloga sa bahlakodi.
  - O amogela pipamolomo ya go šireletša sehloga sa bahlakodi godimo ga mogolo woo a o hwetšago mošomong. (2)
- 5.1.6
- Totompane le Risimati ba ahloletšwe lehu ka ge melato ya bona e be e amana le ya dipolao tše šoro.
  - Totompane o rakwa mošomong ebile o ahlololwa mengwaga ye lesometharo kgolegong. (2)
- 5.1.7 Moanegi o re anegela mathaithai a Totompane le sehloga sa bahlakodi bjalo ka motho wa boraro. (1)
- 5.1.8 A lethabo
- Ke thabišwa ke gore dinnete ka moka tša tlhorišo ya batho ba Mahwelereng le Tšhabarebone di tšweletše nyanyeng gomme badiri ba tšona ba swerwe. (2)
- 5.1.9 Letsogo la molao ke le letelele.
- Totompane le sehloga sa bahlakodi ba dikile ba hlōriša motse wa Mahwelereng eupša lehono ba bonwe ebile ba swerwe. (2)

5.2 'GO HLOKA TSEBE' – M Mathete

SETSOPOLWA SA J

- 5.2.1 A/Phahlošo (1)
- 5.2.2
- 'Ngwana towe'
  - 'Maitshwaro a a gago a go nkg a bodupa'. (2)
- 5.2.3
- Ngwakwana o befedišitšwe ke maitshwaro a go se kgahliše a ngwana wa gagwe.
  - Ge Ngwakwana a bolela le yena o kukela nko godimo. (2)
- 5.2.4
- Letšatšing leo o be a jele bogale.
  - Bana ba Ngwakwana ga se ba ka ba bona mmagobona a befetšwe mola ba belegwago. (2)
- 5.2.5
- Ntswaki morwedi wa Ngwakwana o gana go kgalwa ge a tšwele tseleng.
- O bolela ge yena a na le ditokelo tša go dira ka moo a ratago.
  - O sepela mašego a sa tšhoge selo. (3)
- 5.2.6
- Thulanontle
- Ngwakwana o kgalemela morweddiagwe gore a tlogelane le banna ba basadi ba metse.
  - Morwedi wa Ngwakwana o botša mmagwe gore banna ke bona ba mo latelelago. (3)
- 5.2.7
- Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Ntswaki a ka swarwa ke malwetši a thobalano.
  - Ntswaki a ka gobatšwa ke banna/basadi ba basadi/banna bao a robalago le bona.
  - Ntswaki a ka hloiwa ke motse ka moka e le ge ba lapišitšwe ke ka moo a itshwereco ka gona.
- (E TEE fela) (1)
- 5.2.8
- Ee,
- Baanegwa ga se ba bantši, ke ba bararo fela, Ngwakwana, Ntswaki le Lethebe. (1)
- 5.2.9
- Mongwadi ga se a fega babadi.
- Ntswaki o kgebetlilwe o bolailwe ka lehirihihla.
  - E rarolotšwe ka mokgwa wo mang le mang a ka gopolago ka gona, go kwešwa bohloko go yo a kwešago ba bangwe bohloko.
- (E TEE fela) (2)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6****6.1 'MPHE MATŠATŠI'– BMT Makobe**

- 6.1.1 'a' poeletšogare (2)
- 6.1.2
- Moreti o duma go fiwa matšatši a go phela.
  - O duma go okeletšwa bophelo ka matšatši ao a se nago mathata.
  - O kganyoga go phela ka boipshino.
- (3)
- 6.1.3
- Ditemanatheto ke tše 4.
  - Di bopilwe ka methalatheto ye 30.
  - Methalotheto ya go se lekane, ke ye mekopana, ya magareng le ye metelele
- (TŠE PEDI fela) (2)
- 6.1.4
- 'Nkokeletše... Mookeletši'
  - '...kgabiše kgabo'
  - '...kiba mokibo'
- (3)
- 6.1.5
- Mothofatšo
- Moreti o file letšatši dika tša bomotho tša go sepela.
- (2)
- 6.1.6
- Thaladi
- Go gatelela kgopolo yeo e tlilego morago ga leswao (-) 'Mabotwakewena' ya 'matšatšithabo.'
  - E kgokagantšha kgopolo ya Mabotwakewena le ya matšatšithabo.
- (E TEE fela) (2)
- 6.1.7
- Modimo ke yena a re okeletšago matšatši a bophelo.
- Moreti o kgopela go okeletšwa matšatši a bophelo gore a kgone go fihlelela tše botse tša bophelo bja lehono.
- (2)
- 6.1.8
- '25 Tšhukudu le phukubje , ka otopedi ,
26 Di jelane tšelane,'
- Kgopolo ya ka godimo ya gore manaba a swanetše go etelana, e elela mothalotheong wo o latelago wo o laetšago gore go be le khutšo.
- '28 Mphe matšatši, Kukamatšhaba
29 Nkokeletše a kobotala, ratadima le talafetšego
30 O ntšhwaiše mmaputswanyane, kgongwana' ngwanake.'
- Kgopolo ya gore moreti o kgopela kokeletšo ya matšatši e elela mothalotheong wo o latelago gore e be matšatši a bophelo bjo bo botse.
- (E TEE fela) (2)
PPR

6.2 'AFRIKA'NAGASELLO' – P Mamogobo

- 6.2.1
- Nagagadi
  - Rabadimo
  - Kukamadišhaba
  - Meetsemagolo
  - Madiamatala
- (TŠE THARO fela) (3)
- 6.2.2
- Afrika ke naga ye kgolo yeo re e filwego ke Modimo.
  - Afrika e dikologilwe ke mawatle a mabedi, e lego Atlantiki le Intia. (2)
- 6.2.3
- Poeletšothomi ya sekafoko.
- E tliša mošito/morethetho seretong. (2)
- 6.2.4
- Intia gwa gweremana seoka/gwa na pul'a marotholodi a magolo
- Go arola mothalotheho ka dikarolometara.
  - Go laetša mollwane wa go khutša.
- (E TEE fela) (2)
- 6.2.5
- (-la) mothalotheho wa 12 le 13
- Morumokwanophetši/felo goba morumokwanotia (2)
- 6.2.6
- (a) Naga ya Afrika e humile.
- (b) Batho bao ba tšerego/iphilego dithoto tša Afrika
- (c) E šarakantšwe mogopolo. (3)
- 6.2.7
- Potšišoretoriki (1)
- 6.2.8
- A manyami
- Moreti o nyamišwa ke gore Afrika e thopilwe. (2)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70